Περιλήψεις

Α΄ Συνάντηση Μεταπτυχιακών Φοιτητών & Υποψηφίων Διδακτόρων στις Βυζαντινές Σπουδές

«Νέοι Βυζαντινολόγοι σε διάλογο»

Book of abstracts

Οπτικοποιώντας την επιτέλεση: δραματική χειρονομία και αφηγηματική δράση στον κώδικα BnF Ms. gr. 139 (*Παρισινό Ψαλτήρι*)

Ιωάννης – Ελευθέριος Μωραΐτης, Υποψήφιος Διδάκτωρ

Τμήμα Φιλολογίας (ΕΚΠΑ) – Τμήμα Ιστορίας και Θεωρίας της Τέχνης (ΑΣΚΤ)

giannismor@phil.uoa.gr

Η παρούσα ανακοίνωση εξετάζει τη σχέση μεταξύ εικονογράφησης και *επιτελεστικότητας* (performativity) στο Παρισινό Ψαλτήρι του 10ου αιώνα. Μέσα από την ανάλυση επιλεγμένων μικρογραφιών σχετικών με τη ζωή του Δαβίδ, διερευνάται ο τρόπος με τον οποίο η εικονογραφία μετατρέπει το βιβλικό κείμενο σε δραματοποιημένη οπτική αφήγηση. Η μελέτη προσεγγίζει τις εικόνες όχι απλώς ως εικονογραφικές επεξηγήσεις του κειμένου αλλά ως οπτικές «σκηνές» που ενεργοποιούν μια μορφή *visual performance*, με αποτέλεσμα την κατανόηση του χειρόγραφου ως μέσου απόδοσης της λεκτικής και υμνογραφικής εμπειρίας των ψαλμών σε εικαστική δράση. Τέλος, η ανάλυση βασίζεται σε θεωρητικές προσεγγίσεις της *επιτελεστικότητας* και σε μελέτες της βυζαντινής εικονογραφίας, προκειμένου να αναδείξει τον τρόπο με τον οποίο η εικόνα συμμετέχει στη δραματική αναπαράσταση της βιβλικής αφήγησης.

Το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως στη Βυζαντινή αυτοκρατορία: μία ιστορική αναδρομή μέχρι το 1453

Σωτήριος Θεολόγου, Μεταπτυχιακός Φοιτητής

Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας και Χριστιανικού Πολιτισμού (Α.Π.Θ.)

sotiristheologou9@gmail.com

Το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως κατείχε εξέχουσα θέση στη ζωή της Βυζαντινής αυτοκρατορίας και αποτελούσε έναν από τους σημαντικότερους θεσμούς της. Ο ρόλος του δεν περιοριζόταν μόνο στα θρησκευτικά ζητήματα, αλλά επεκτεινόταν και στους πολιτικούς, κοινωνικούς και πολιτιστικούς τομείς, επηρεάζοντας σε μεγάλο βαθμό την πορεία της αυτοκρατορίας.

Στον θρησκευτικό τομέα, το Πατριαρχείο αποτελούσε το κέντρο της Ορθόδοξης Εκκλησίας και είχε ως βασική αποστολή τη διαφύλαξη της χριστιανικής πίστης και της χριστιανικής παράδοσης. Ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως συμμετείχε ενεργά στις εκκλησιαστικές συνόδους, συνέβαλλε στη διαμόρφωση των δογμάτων και αντιμετώπιζε τις αιρέσεις που απειλούσαν την ενότητα της Εκκλησίας.

Ιδιαίτερα σημαντική ήταν και η σχέση του Πατριαρχείου με την αυτοκρατορική εξουσία. Στο Βυζάντιο η Εκκλησία και το κράτος συνεργάζονταν στενά, καθώς θεωρούνταν δύο θεσμοί που υπηρετούσαν τον ίδιο σκοπό: τη διατήρηση της τάξης και της ενότητας της αυτοκρατορίας. Ο Πατριάρχης νομιμοποιούσε συμβολικά την εξουσία του αυτοκράτορα μέσω της στέψης του, ενώ συχνά συμμετείχε σε σημαντικές πολιτικές εξελίξεις.

Παράλληλα, το Πατριαρχείο ανέπτυξε αξιόλογο κοινωνικό και φιλανθρωπικό έργο. Ίδρυε νοσοκομεία, πτωχοκομεία και άλλα κοινωφελή ιδρύματα, προσφέροντας βοήθεια στους αδύναμους. Επιπλέον, συνέβαλε σημαντικά στη διατήρηση και διάδοση της ελληνικής γλώσσας, της παιδείας και του βυζαντινού πολιτισμού.

Τέλος, η επιρροή του ξεπερνούσε τα σύνορα της αυτοκρατορίας. Μέσω ιεραποστολικών δραστηριοτήτων συνέβαλε στον εκχριστιανισμό πολλών λαών και στη διάδοση της ορθόδοξης παράδοσης. Συνολικά, το Οικουμενικό Πατριαρχείο αποτέλεσε θεμέλιο της βυζαντινής κοινωνίας, συνδέοντας τη θρησκεία, την πολιτική και τον πολιτισμό σ' ένα ενιαίο σύνολο.

Τάξις, ορθοδοξία και γνώση: οι ιδεολογικές προεκτάσεις του εγκυκλοπαιδισμού της Μακεδονικής δυναστείας

Μιχαήλ Αντωνόπουλος, Μεταπτυχιακός Φοιτητής

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας (Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων)

pha00115@uoi.gr

Η παρούσα εργασία εξετάζει τις θρησκευτικές και πολιτικές καταβολές, καθώς και τις προεκτάσεις του εγκυκλοπαιδισμού κατά τη διάρκεια της Μακεδονικής δυναστείας στο Βυζάντιο, εστιάζοντας κυρίως στις βασιλείες των Βασιλείου Α΄, Λέοντος ΣΤ΄ και Κωνσταντίνου Ζ΄. Αφετηρία της ανάλυσης αποτελεί η ελληνορωμαϊκή παράδοση της συλλογής και συστηματοποίησης της γνώσης, η οποία μετασχηματίστηκε στο βυζαντινό πλαίσιο υπό την επίδραση του χριστιανισμού και των δογματικών αναζητήσεων της Εκκλησίας.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην περίοδο της Εικονομαχίας, η οποία λειτούργησε ως καταλύτης για την παραγωγή θεολογικών ανθολογιών, συνόψεων και συμπιλημάτων με στόχο την υπεράσπιση της ορθοδοξίας και την αναδιατύπωση του παρελθόντος υπό εικονόφιλο πρίσμα. Στο πλαίσιο αυτό αναδεικνύεται ο καθοριστικός ρόλος του πατριάρχη Φωτίου, τόσο ως λόγιου και συγγραφέα όσο και ως πολιτικού και πνευματικού συμβούλου των πρώτων Μακεδόνων αυτοκρατόρων.

Παράλληλα, η εργασία εξετάζει τη σημασία της έννοιας της τάξεως και της εὐταξίας ως ιδεολογικών αξόνων του μακεδονικού εγκυκλοπαιδισμού, οι οποίοι συνέδεαν τη θεία κοσμική αρμονία με τη διοίκηση της αυτοκρατορίας. Ο Λέων ΣΤ΄ αξιοποίησε τον εγκυκλοπαιδισμό για τη νομική, στρατιωτική και θρησκευτική αναδιοργάνωση του κράτους, ενώ επί Κωνσταντίνου Ζ΄ το φαινόμενο κορυφώθηκε μέσω εκτεταμένων συμπιλημάτων με πρακτική, παιδευτική αλλά και πολιτική λειτουργία. Τελικά, υποστηρίζεται ότι ο μακεδονικός εγκυκλοπαιδισμός υπήρξε μέσο εδραίωσης της ορθοδοξίας, της αυτοκρατορικής νομιμότητας και της πολιτικής σταθερότητας.

Ο Βίος του Αγίου Αλεξάνδρου Ακοιμήτων (*BHG* 47) Νέα κριτική έκδοση

Μαρία Πολυκρέτη, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια

Τμήμα Φιλολογίας (Πανεπιστήμιο Κρήτης)

mariapolykreti@hotmail.com

Η ανακοίνωση θα αποτελέσει μέρος διπλωματικής εργασίας που εκπονείται με τίτλο: *Η πρωτοβυζαντινή Αγιολογία της Μονής των Ακοιμήτων στην Κωνσταντινούπολη*. Κατά την *BHG*, τα σχετικά αγιολογικά κείμενα αναφέρονται στον Άγιο Αλέξανδρο, ιδρυτή, και τον Άγιο Μάρκελλο, αρχιμανδρίτη της Μονής. Για τον Αλέξανδρο σώζεται ένα κείμενο ανώνυμου συγγραφέα που έχει εκδοθεί από τον E. de Stoop βάσει του κώδικα του 10ου αι. Parisinus gr. 1452, ο οποίος παραδίδει τον Βίο του στα φύλλα 159v-174v και είναι διαθέσιμος στην ιστοσελίδα της BNF, όπως επίσης ανευρίσκεται στη γαλλική ιστοσελίδα ελληνικών χειρογράφων IRHT.

Η εν λόγω εργασία προετοιμάζει νέα κριτική έκδοση του Βίου του Αγίου Αλεξάνδρου και η ανακοίνωση παραθέτει θέματα που διαπραγματεύεται η φιλολογική εισαγωγή σε σχέση με το κωδικολογικό και το κειμενικό μέρος. Το πρώτο σκέλος ασχολείται σύντομα με την περιγραφή του χειρογράφου βάσει του καταλόγου του Omont και εκτενέστερα με την παράδοση του Βίου στο χειρόγραφο (διατάραξη της σειράς των έξι πρώτων φύλλων, διάταξη σε στήλες, τίτλος, γραφή, γραφέας). Το δεύτερο σκέλος εξετάζει την ταυτότητα του συγγραφέα και τη χρονολόγηση του κειμένου, μαζί με τη δομή και το περιεχόμενό του, και παραθέτει μια σύντομη κριτική της έκδοσης του Stoop. Κατά την επεξεργασία του υπομνήματος πηγών, αναδύεται ανάγλυφα το βιβλικό αποτύπωμα και η επίδραση της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης στον Βίο, οι οποίες διαμορφώνουν ένα πλέγμα αγιογραφικών παραλλήλων πάνω στο οποίο προβάλλεται η πραγματικότητα του κειμένου, με τελευταίο σημείο την ανάδειξη του βιβλικού μοντέλου στις μορφές των ιδρυτών των μονών και των ηγουμένων.

«Ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος» αυγούστα: Όψεις της γυναικείας αυτοκρατορικής χορηγίας και φιλανθρωπίας στο πρώιμο και μέσο Βυζάντιο

Παναγιώτης Σιγανός, Μεταπτυχιακός Φοιτητής

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας (ΕΚΠΑ)

panagiosig@gmail.com

Στην προσπάθειά μας να ανιχνεύσουμε την παρουσία και την ενδεχόμενη δράση της βυζαντινής γυναίκας στον δημόσιο χώρο, το πεδίο της φιλανθρωπίας αποτελεί πρόσφορο έδαφος, ιδίως όταν εξετάζονται οι αυτοκράτειρες της πρώιμης και μέσης βυζαντινής περιόδου. Η παρούσα ανακοίνωση διερευνά τις όψεις της γυναικείας αυτοκρατορικής χορηγίας και φιλανθρωπίας ως μηχανισμών δημόσιας παρουσίας, κοινωνικής δράσης και (έμμεσης) άσκησης επιρροής, σε ένα ευρύ χρονικό πλαίσιο από τον 4ο έως τον 11ο αιώνα.

Στο Βυζάντιο η δημόσια σφαίρα συγκροτούσε κατεξοχήν πεδίο ανδρικής δράσης και έκφρασης, γεγονός που καθιστούσε τη γυναικεία παρουσία εν πολλοίς περιορισμένη και έμμεση. Εντός αυτού του πλαισίου, η φιλανθρωπία, σε συνδυασμό με τη χορηγία και την πατρωνία, πρόσφερε έναν από τους βασικούς δίαυλους μέσω των οποίων οι αυτοκράτειρες μπορούσαν να αποκτήσουν ορατότητα και ενεργό ρόλο στο δημόσιο πεδίο. Οι πρακτικές αυτές συνέβαλαν επίσης στη διαμόρφωση μορφών κοινωνικής μέριμνας, σε μια περίοδο όπου δεν είχαν ακόμη συγκροτηθεί ανεπτυγμένα θεσμικά συστήματα πρόνοιας.

Η ανακοίνωση δεν επιδιώκει την εξαντλητική εξέταση μεμονωμένων περιπτώσεων, αλλά την εξαγωγή μιας ευρύτερης ερμηνευτικής εικόνας για τη γυναικεία αυτοκρατορική χορηγία, μέσω της διαμόρφωσης του θεωρητικού πλαισίου και της παράθεσης ενδεικτικών προσωπογραφικών περιπτώσεων. Οι περιπτώσεις αυτές λειτουργούν ως ερμηνευτικοί άξονες για τη σκιαγράφηση των μορφών φιλανθρωπικής δράσης και των τρόπων με τους οποίους αυτές συνδέονται με την άσκηση επιρροής.

Στο πλαίσιο αυτό, η περίπτωση της Ειρήνης της Αθηναίας (780–802) χρησιμοποιείται ως κεντρική μελέτη περίπτωσης, όχι ως αποκλειστικό επίκεντρο, αλλά ως σημείο όπου συμπυκνώνονται και ακολούθως προάγονται τα ευρύτερα ερμηνευτικά σχήματα που αφορούν τη χορηγική και φιλανθρωπική δράση των αυτοκρατειρών.

Μέσα από τη διερεύνηση της φιλανθρωπίας, της πατρωνίας και της χορηγίας, η παρουσίαση επιδιώκει να καταδείξει ότι οι πρακτικές αυτές δεν αποτελούσαν απλώς εκφράσεις ευσέβειας, αλλά ουσιώδεις μηχανισμούς δημόσιας παρουσίας και κοινωνικής επιρροής των αυτοκρατειρών στο Βυζάντιο.

Ζητήματα συνοχής σε συλλογές της βυζαντινής γραμματείας: ορισμένες επισημάνσεις στα *Αμφιλόχια* του πατριάρχη Φωτίου

Χριστοφόρα Φύτρου, Υποψήφια Διδάκτωρ

Τμήμα Φιλολογίας (Πανεπιστήμιο Πατρών)

xfitrou@gmail.com

Η παράμετρος της συνοχής στα συλλογικά έργα συνδέεται συνήθως με τη θεματική ή το γραμματειακό είδος των κειμένων που περιλαμβάνουν, από τα οποία προσδιορίζεται και το είδος της εκάστοτε συλλογής (π.χ. συλλογή θεολογικών επιστολών, φιλοσοφικών ερωταποκρίσεων κ.ο.κ). Η διπλή αυτή σύνδεση ανατρέπεται σε μεγάλο βαθμό στα *Αμφιλόχια* του Φωτίου, καθώς πρόκειται για μια συλλογή που περιλαμβάνει μεν στο μεγαλύτερο εύρος της κυρίως θεολογικά κείμενα—αλλά όχι μόνο— τα οποία, ωστόσο, εμφανίζουν μεγάλη ποικιλία ως προς την ειδολογική τους ταυτότητα. Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι η ακροθιγής παρουσίαση της προβληματικής αναφορικά με τους όρους συνοχής σε πολυσυλλεκτικά έργα, η οποία, κρίνοντας από τα *Αμφιλόχια*, δεν εξασφαλίζεται απαραίτητα μέσω ενός και/ή ενιαίου κριτηρίου αλλά μέσω ποικίλων παραμέτρων, παρακολουθώντας τα στάδια διαμόρφωσης και τον πολυδιάστατο χαρακτήρα αυτών των έργων.

Η ενσωμάτωση της βουλγαρικής βασιλικής οικογένειας στη βυζαντινή αριστοκρατία: Η περίπτωση του Αλουσιανού και των απογόνων του.

Κωνσταντίνος Πεσυρίδης, Υποψήφιος Διδάκτωρ

Τμήμα Ανθρωπιστικών Σπουδών (Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιου Θράκης)

kpesyridis@gmail.com

Μετά τον θάνατο του τσάρου Ivan-Vladislav (1015-1018) κατά την πολιορκία του Δυρραχίου το 1018, το βουλγαρικό κράτος καταλύεται οριστικά. Η σύζυγός του Μαρία και τα δώδεκα τέκνα τους παραδίδονται στους Βυζαντινούς και εντάσσονται στη βυζαντινή αριστοκρατία. Από τις πηγές είναι γνωστά τα ονόματα των έξι γιων του —του Προυσιανού, του Αλουσιανού, του Ααρών, του Ταϊανού, του Ραδομίρου, και του Κλίμεν— καθώς και μίας από τις έξι κόρες του, της Αικατερίνης.

Ορισμένα από τα τέκνα του κατάφεραν να συνδεθούν μέσω επιγαμιών με σημαίνουσες βυζαντινές αριστοκρατικές οικογένειες. Ωστόσο, οι επιγαμίες αυτές δεν φαίνεται, σύμφωνα με τις μαρτυρίες των πηγών, να συνέβαλαν ώστε τα μεταγενέστερα μέλη της οικογένειας να λάβουν υψηλότερους ιεραρχικά τίτλους από αυτούς των τέκνων του Ivan-Vladislav. Επιπλέον, τα σφραγιστικά δεδομένα τεκμηριώνουν

ότι οι απόγονοι του Αλουσιάνου, του Ααρών και του Ραδομίρου υιοθέτησαν ως επώνυμα τα βαπτιστικά ονόματα των πατέρων τους, με αποτέλεσμα τα οικογενειακά ονόματα Αλουσιάνος, Ααρών και Ραδόμιρος να λειτουργούν ως δείκτες αναφοράς στον εκάστοτε κοινό γενάρχη.

Τόσο οι αφηγηματικές πηγές όσο και τα σφραγιστικά δεδομένα παρέχουν ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες πληροφορίες για τη δράση του Αλουσιανού και των απογόνων του ως μελών της βυζαντινής αριστοκρατίας, ενώ παράλληλα, κυρίως μέσω των σφραγιστικών δεδομένων, καθίσταται δυνατή η ανασύνθεση του *cursus honorum* των μελών του συγκεκριμένου οικογενειακού κλάδου και, κατ' επέκταση, η παρακολούθηση της μετεξέλιξης της θέσης της οικογένειας εντός της βυζαντινής αριστοκρατίας. Επομένως σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι, αξιοποιώντας την εν λόγω μελέτη περίπτωσης, να παρουσιάσει τον τρόπο με τον οποίο τα μέλη της τέως βασιλικής βουλγαρικής οικογένειας ενσωματώθηκαν στη βυζαντινή αριστοκρατία.

Πολιτική και επιγαμίες στο αυτοκρατορικό περιβάλλον του Ιουστινιανού Α΄

Κοινή ανακοίνωση: Ανδρέας Χαμηλάκης, Υποψήφιος Διδάκτωρ & Δημήτρης Παχούμης, Μεταπτυχιακός Φοιτητής

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας (Α.Π.Θ.)

dimitrispachoumis728@gmail.com & andreas.chamilakis@gmail.com

Ο Ιουστινιανός Α΄ αποτελεί έναν από τους καλύτερα μελετημένους βυζαντινούς αυτοκράτορες, ωστόσο ο πλούτος των πληροφοριών που παραδίδουν οι πηγές της εποχής του επιτρέπει τη διαρκή και γόνιμη επανεξέταση πτυχών της βασιλείας του. Μία εξ αυτών είναι και οι επιγαμίες. Είναι γνωστό, φυσικά, ότι ο ταπεινής καταγωγής αυτοκράτορας παντρεύτηκε τη Θεοδώρα, γυναίκα επίσης ταπεινών καταβολών και μάλιστα σημαδεμένη από ένα ηθικά επονείδιστο για την εποχή παρελθόν. Μπορεί η επιλογή της συζύγου του ίδιου να μην οφειλόταν σε πολιτική σκοπιμότητα, ωστόσο αυτό δεν φαίνεται να ισχύει και για τους γάμους που συνήψαν τα μέλη του οικογενειακού του περιβάλλοντος. Άτομα στρατιωτικού υποβάθρου ή ευγενικής καταγωγής συνδέθηκαν μέσω επιγαμιών με το πρόσωπο του Ιουστινιανού, με πιο εξέχουσα περίπτωση ίσως τον γάμο του ξαδέλφου του αυτοκράτορα Γερμανού με τη Ματασούνθα, εγγονή του Γότθου βασιλιά Θεοδωρίχου και χήρα του έκπτωτου βασιλιά Ουίτιγγι. Στόχος, επομένως, της παρούσας ανακοίνωσης είναι να εξετάσει αν οι συγκεκριμένες επιγαμίες λειτούργησαν ως μέσο συσπείρωσης τμημάτων της αριστοκρατίας γύρω από τον αυτοκράτορα, και συνεπώς διασφάλισης της εξουσίας του. Θα αναλυθεί η χρονική αλληλουχία των διαφόρων γάμων σε συνδυασμό με την πρότερη γνωστή σταδιοδρομία των εξεταζόμενων προσώπων, τα καθήκοντα που τους ανατέθηκαν ακολούθως,

και θα αξιολογηθεί η επιτυχία του κάθε δεσμού από την οπτική του αυτοκράτορα, όπου αυτό είναι εφικτό.

Πλάθοντας συνέχειες: συγκριτική ανάλυση της Ανοικτόχρωμης Μικρασιατικής Κεραμικής

Μαρία – Γεωργία Μπογδανοπούλου, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας (ΕΚΠΑ)

mayabog17@gmail.com

Κύρια θεματική της παρουσίασης θα αποτελέσει η μελέτη της Ανοικτόχρωμης Κεραμικής, με αφορμή ένα πρωτότυπο και αδημοσίευτο ανασκαφικό σύνολο που προέρχεται από μία πρωτοβυζαντινή έπαυλη. Η συγκεκριμένη κατηγορία κεραμικής εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο της επιτραπέζιας ερυθροβαφούς παραγωγής από τη Μικρά Ασία κατά την Πρώιμη Βυζαντινή περίοδο, και παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον ως προς την τυπολογία, την διακόσμηση, και τον τόπο καταγωγής της, παρόλο που, έχουν βρεθεί μικρές ποσότητες σε σχετικά λίγες τοποθεσίες, γεγονός που έχει οδηγήσει σε ένα σχετικό κενό στη βιβλιογραφία.

Σκοπός της έρευνας, όπως φανερώνεται και από τον τίτλο, είναι η διερεύνηση της ανάπτυξης και διάδοσης της Ανοικτόχρωμης Κεραμικής, μέσα σε ένα πλαίσιο μαζικής παραγωγής ερυθροβαφούς επιτραπέζιας κεραμικής, και οι σχέσεις της με άλλες σύγχρονες κεραμικές παραγωγές της Μικράς Ασίας και αλλά και ευρύτερα της Ανατολικής Μεσογείου. Μέσα από αυτή την έρευνα και σύγκριση, επιδιώκεται η αναζήτηση της ύπαρξης ή μη μιας τυπολογικής συγγένειας, τυχόν συνδέσεων με τις υπόλοιπες κεραμικές παραγωγές και η ανάδειξη ομοιοτήτων και διαφορών που αφορούν τα σχήματα, τη διακόσμηση, την τεχνολογία κατασκευής και τα χαρακτηριστικά του πηλού. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στη σύγκριση με την κεραμική παραγωγή από τη Φώκαια, η οποία αποτελεί μία από τις σημαντικότερες και δημοφιλέστερες παραγωγές επιτραπέζιας ερυθροβαφούς κεραμικής της περιόδου. Παράλληλα, η μελέτη εξετάζει τις γενικότερες τάσεις που επικρατούσαν στη μαζική παραγωγή και κυκλοφορία της επιτραπέζιας κεραμικής κατά την Πρωτοβυζαντινή περίοδο, αναζητώντας ενδεχόμενες επιρροές και συνέχειες από πρωιμότερες κεραμικές παραγωγές. Τέλος, γίνεται αναφορά στα δίκτυα επικοινωνίας και ανταλλαγών, καθώς και στις κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες που δημιούργησαν ένα ευνοϊκό κλίμα για την εμφάνιση και άνθιση τόσο της συγκεκριμένης κεραμικής παραγωγής όσο και των υπολοίπων που ανήκουν στην ίδια κατηγορία κεραμικών σκευών.

Cappella Palatina: βυζαντινή και ισλαμική παράδοση στο βασιλικό περιβάλλον της Σικελίας του 12ου αιώνα

Ίρις Φούργκαου – Γεωργουλάκη, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας (ΕΚΠΑ)

irisfourgeo@gmail.com

Το αντικείμενο της εν λόγω ανακοίνωσης είναι ο ναός της Cappella Palatina, στο παλάτι των Νορμανδών, στο Παλέρμο και με αφορμή αυτόν η οργανικά ετερόκλιτη φυσιογνωμία της νορμανδικής Σικελίας συνολικά. Ο Ρογήρος Β', ο πρώτος Νορμανδός βασιλιάς της Σικελίας, στην αρχή της βασιλείας του, αμέσως μετά τη στέψη του, αναθέτει τη οικοδόμηση ιδιωτικού ναού, στο παλάτι, για τη χρήση της βασιλικής οικογένειας και της αυλής του.

Η Cappella Palatina είναι πρωτίστως ένα πολιτικό μνημείο φτιαγμένο από τον Ρογήρο, για τον Ρογήρο, με στόχο να προβάλλει τον ίδιο και την εξουσία του διεθνώς. Επομένως, πρέπει κανείς να θεωρήσει δεδομένο ότι τίποτα μέσα σε αυτό δεν είναι τυχαίο. Οι επιλογές που έγιναν σε ό, τι αφορά τη διακόσμηση του ναού αντικατοπτρίζουν το πως ο Νορμανδός βασιλιάς της Σικελίας προσλαμβάνει τον εαυτό του, αλλά και το πως θέλει οι ομόλογοί του να τον προσλαμβάνουν. Επιλέγει να χρησιμοποιήσει στοιχεία της βυζαντινής και της ισλαμικής διακοσμητικής παράδοσης και αντίστοιχα υιοθετεί, ενσωματώνει και ενδύεται την ισχύ των θεσμών από τους οποίους αυτά προέρχονται, χωρίς όμως να ταυτίζεται με κανέναν από αυτούς, αλλά χρησιμοποιώντας τους για να κατασκευάσει τη δική του ταυτότητα ως βασιλιά, μαζί με αυτή του βασιλείου του. Αυτή ακριβώς την κατασκευή θα εξερευνήσουμε, εξετάζοντας ξεχωριστά τα βυζαντινά και τα ισλαμικά στοιχεία της Cappella Palatina αντίστοιχα, με την ελπίδα ότι θα μας οδηγήσουν, τελικά, στην πολυσυλλεκτική οντότητα, που συνιστά η Σικελία του 12ου αιώνα.

Η δημόσια πρόσληψη του Βυζαντίου στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία: μια ποσοτική προσέγγιση

Ελένη Ζλατίνη, Υποψήφια Διδάκτωρ

Τμήμα Ανθρωπιστικών Σπουδών (Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης)

ezlatini@helit.duth.gr

Η διδακτορική έρευνα έχει ως αντικείμενο την προσέγγιση και την πρόσληψη των Βυζαντινών Σπουδών από την επιστημονική κοινότητα, τους πολιτικούς και πολιτισμικούς φορείς, την εκπαιδευτική κοινότητα και την ελληνική κοινωνία εν γένει.

Η έρευνα βασίστηκε σε ποσοτική μεθοδολογική προσέγγιση μέσω δομημένου ερωτηματολογίου και διερευνά ζητήματα που σχετίζονται με το ενδιαφέρον του κοινού για το Βυζάντιο, τις κυρίαρχες αντιλήψεις και στερεοτυπικές αναπαραστάσεις, τον ρόλο της εκπαίδευσης, καθώς και τη συμβολή της επιστημονικής και πολιτισμικής εξωστρέφειας στη διαμόρφωση της δημόσιας εικόνας του βυζαντινού πολιτισμού. Παράλληλα, εξετάζεται ο βαθμός εξοικείωσης του κοινού με τις Βυζαντινές Σπουδές καθώς και τη συμβολή της επιστημονικής κοινότητας.

Στην εισήγηση θα παρουσιαστεί μέρος της έρευνας στο ευρύτερο κοινό σχετικά με τη θέση των Βυζαντινών Σπουδών και την πρόσληψη του βυζαντινού πολιτισμού στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία. Παρότι το Βυζάντιο αποτελεί βασικό στοιχείο της ελληνικής ιστορικής και πολιτισμικής συνέχειας, διαπιστώνεται ότι δεν εμφανίζει πάντοτε την ίδια απήχηση με άλλες ιστορικές περιόδους, όπως η κλασική αρχαιότητα.

Στόχος της ανακοίνωσης είναι να συμβάλει στη συζήτηση γύρω από τη σύγχρονη πρόσληψη του βυζαντινού πολιτισμού, αναδεικνύοντας τη σημασία της εκπαίδευσης, της επιστημονικής επικοινωνίας και της πολιτιστικής διαχείρισης στη διαμόρφωση της δημόσιας εικόνας του Βυζαντίου.

«Τοῦ δὲ θεουργοῦ φωτός ἀντανακλάσεις»: μεσοβυζαντινά φράγματα παραθύρων και υαλοστάσια

Μαρία – Γλυκερία Γιαννούλη, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας (ΕΚΠΑ)

mgiannouli@arch.uoa.gr

Θέμα της ανακοίνωσης είναι η αποτύπωση της λειτουργικής εξέλιξης των διαφραγμάτων παραθύρων, των υαλοστασίων καθώς και των υαλοπινάκων, όπου υπάρχουν, σε μεσοβυζαντινά εκκλησιαστικά πλαίσια από τον ελλαδικό χώρο και στην Κωνσταντινούπολη, συνοδευόμενα και από αντιπροσωπευτικά παραδείγματα από άλλες περιοχές της βυζαντινής σφαίρας.

Κατά τη μεσοβυζαντινή περίοδο παρατηρείται μία μείωση του φυσικού φωτός στο εσωτερικό των ναών σε σχέση με αυτούς της πρωτοβυζαντινής περιόδου. Ο λόγος για αυτήν την μείωση μπορεί να εξετασθεί μέσω της κατανόησης της διαθέσιμης τεχνολογίας, των αισθητικών προτιμήσεων, καθώς και των νέων ιδεολογικών αντιλήψεων της εποχής.

Σκοπός είναι να μελετηθεί η σχέση των διαφραγμάτων των παραθύρων με το συνεπακόλουθο ποσοστό φωτός το οποίο μπορούσε να εισέρθει στον εκάστοτε ναό και ταυτόχρονα η επιρροή που μπορεί να είχε αυτό στον εσωτερικό διάκοσμο και κατ’ επέκταση στην λατρευτική εμπειρία των πιστών.

Τα διαφράγματα πρέπει να μελετηθούν σε σχέση με το υλικό κατασκευής αυτών, τον διάκοσμό τους, τις επιθυμίες των κτητόρων, αλλά και με τον ρόλο τους στον σχεδιασμό του υπόλοιπου κτιρίου.

Ἱερωτάτη Προφητῶν, σὲ προγράφει ἀληθῶς σεμνὴ χορεία: Θεοτόκος και μορφές προφητών σε δευτερεύοντες τρούλους τριών παλαιολόγειων ναών της Πελοποννήσου

Δημήτριος Χειλάς, Υποψήφιος Διδάκτωρ

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας (Α.Π.Θ.)

dcheila@hist.auth.gr

Απεικονίσεις της Παναγίας σε δευτερεύοντες τρούλους είναι γνωστές από ναούς της μέσης βυζαντινής περιόδου. Η εμφάνιση απεικονίσεων της Θεοτόκου στην κορυφή τρουλίσκων από τον 12ο αιώνα και εξής μαρτυρεί τη συνεχώς αυξανόμενη λατρεία προς το πρόσωπό της, η οποία προωθείται συστηματικά από τους κύκλους της Κωνσταντινούπολης ιδίως στην εποχή των Παλαιολόγων. Την περίοδο αυτή, εκτός από το γεγονός ότι στις αρχές του 14ου αιώνα η Παναγία καταλαμβάνει εξέχουσα θέση στην επίσημη θεολογία, η λατρεία της ενισχύεται ακόμα περισσότερο, καθώς εντείνεται η ήδη εδραιωμένη από προγενέστερους αιώνες αντίληψη, σύμφωνα με την οποία η Παναγία θεωρείται η κραταιά προστάτιδα της Βασιλεύουσας, υπογραμμίζοντας έτσι την ιδέα της άτρωτης και θεοφρούρητης Πρωτεύουσας.

Με τον καίριο ρόλο της Θεομήτορος στο μυστήριο της Ενανθρώπισης συνδέονται ασφαλώς και οι προφήτες της Παλαιάς Διαθήκης που την περιστοιχίζουν, οι οποίοι φέρουν ενεπίγραφα ειλητάρια όπου αναγράφονται περικοπές, αναφερόμενες στο πρόσωπό της. Η σύνθεση αυτή θα πρέπει να σχετίζεται και με το εικονογραφικό θέμα «Ἄνωθεν οἱ προφῆται» από το οποίο επηρεάστηκε σημαντικά η εικονογράφησή της.

Το ενδιαφέρον επικεντρώνεται σε τρία παλαιολόγεια μνημεία της Πελοποννήσου, στην Παναγία Οδηγήτρια (Αφεντικό) στον Μυστρά, στους Αγίους Αποστόλους στο Λεοντάρι Αρκαδίας και στο καθολικό της Μονής Παντάνασσας, επίσης στον Μυστρά.

Η παρούσα ανακοίνωση σκοπεύει να αναδείξει ότι η παρουσία της Θεοτόκου σε δευτερεύοντες τρούλους ναών, ιδίως της εποχής των Παλαιολόγων, συνιστά εγκώμιο για τον σημαίνοντα ρόλο της στην Θεία Ενσάρκωση, η οποία υπογραμμίζεται εικονογραφικά στον ύψιστο βαθμό μέσω των προφητών που την εξυμνούν.

Μία νέα παλαιογραφική προσέγγιση στο Υπόμνημα του Αμμώνιου Ερμείου στο Περί ερμηνείας του Αριστοτέλη με βάση το νεοανακαλυφθέν παλίμψηστο χειρόγραφο Parisinus graecus 2575

Γεώργιος Σαβοϊδάκης, Υποψήφιος Διδάκτωρ

Τμήμα UFR Philosophie, ED 433 Concepts et Langages (Πανεπιστήμιο της Σορβόννης)

georgios.savoidakis@sorbonne-universite.fr

Με την παρούσα ανακοίνωση σκοπεύω να περιγράψω συντοπτικά τα μέχρι τούδε αποτελέσματα και τις μεθόδους της διδακτορικής μου έρευνας πάνω στο παλίμψηστο χειρόγραφο Parisinus graecus 2575 (BnF), και συγκεκριμένα στην scriptio inferior, η οποία διασώζει το κείμενο του Υπομνήματος του Νεοπλατωνικού φιλοσόφου Αμμώνιου Ερμείου (περ. 435/ 445-517/526) πάνω στο Περί ερμηνείας του Αριστοτέλη. Το Υπόμνημα βασίζεται στις διδασκαλίες του Πρόκλου για να εξηγήσει την αριστοτελική θεωρία της σημασίας και να την εναρμονίσει με τη νεοπλατωνική ερμηνεία του πλατωνικού Κρατύλου. Αν και το κείμενο του Υπομνήματος είχε εκδοθεί το 1897 από τον Adolf Busse, ο οποίος είχε λάβει υπόψη μόνο τέσσερα από τα αρχαιότερα έως τότε σωζόμενα χειρόγραφα του 13ου αι., η σύγχρονη ανακάλυψη του παρισινού παλίμψηστου ανοίγει νέες προοπτικές για μια νέα κριτική έκδοση που να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανακαλύψεις της παλαιογραφίας. Το παλίμψηστο κείμενο χρονολογείται στον 9ο αι., παρουσιάζει τις παλαιογραφικές ιδιαιτερότητες της εποχής εκείνης (συνδυασμός κεφαλαιογράμματης και μικρογράμματης γραφής) και βρέθηκε στην βιβλιοθήκη της Μονής Προδρόμου Πέτρας στην Κωνσταντινούπολη, ενώ πιθανόν συνδέεται με την περίφημη «φιλοσοφική συλλογή» (« collection philosophique »), μια συλλογή 16 χειρογράφων που χρονολογούνται στο δεύτερο μισό του 9ου αι. και περιέχουν κυρίως κείμενα των μεγάλων φιλοσόφων της κλασικής και της ύστερης Αρχαιότητας. Η μελέτη του παλαιότερου σωζόμενου κώδικα του κειμένου (μέσω πολυφασματικών εικόνων και της χρήσης AI λογισμικών για την αποκατάσταση του κειμένου και των παρακειμένων του παλίμψηστου) μας προσφέρει τεράστια πλεονεκτήματα για μια νέα και εμπεριστατωμένη έκδοση του Υπομνήματος, η οποία θα είναι όσο το δυνατόν πιο πιστή στο αρχικό κείμενο.

Μετρικές παρατηρήσεις στους κανόνες του Ι. Μαυρόποδος για τον Άγιο Ιωάννη τον Πρόδρομο.

Ειρήνη – Κωνσταντίνα Μπογδάνου, Υποψήφια Διδάκτωρ

Τμήμα Φιλολογίας (Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης)

irina.bogdanou@gmail.com

Στην παρούσα ανακοίνωση εξετάζεται η μετρική τεχνοτροπία του Ι. Μαυρόποδος στους κανόνες που συνέθεσε για τον Άγιο Ιωάννη τον Πρόδρομο. Παρά το αυστηρά προκαθορισμένο μετρικό πρότυπο που αξιοποιεί ο υμνογράφος, εντούτοις εντοπίζονται και επισημαίνονται ορισμένες μετρικές “αποκλίσεις”, βάσει των οποίων καθίσταται ενίοτε επιβεβλημένη και η συνένωση των εκάστοτε μετρικά προβληματικών στίχων, αλλά και εν προκειμένω επιμέρους φιλολογικές διορθώσεις. Ειδικότερα, αξιοποιούνται οι κώδικες που εμπεριέχουν τους συγκεκριμένους κανόνες του Ι. Μαυρόποδος, δηλαδή οι Vat. Pal. Gr. 138 και Lavr. I 77, καθώς παρατίθενται και σχολιάζονται οι διαφορετικές γραφές - εκδοχές που ανακύπτουν αντιστοίχως.

Ψηφιακή έκδοση βυζαντινών εκφράσεων έργων τέχνης: Η έκφραση «Στίχοι εἰς τοὺς ιβ΄ μῆνας» του Μανουήλ Φιλή

Γεώργιος Πανίδης, Μεταπτυχιακός Φοιτητής

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών (Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο)

giorgospan1999@gmail.com

Η ανακοίνωση παρουσιάζει τη διπλωματική εργασία που αφορά την ψηφιακή έκδοση της βυζαντινής έκφρασης έργου τέχνης Στίχοι εἰς τοὺς ιβ΄ μῆνας του Μανουήλ Φιλή, η οποία σχετίζεται με μία εικαστική απεικόνιση των δώδεκα μηνών και αριθμεί 34 βυζαντινούς δωδεκασύλλαβους στίχους. Αρχικά, αποσαφηνίζεται η διάκριση ανάμεσα στην ψηφιακή και την ψηφιοποιημένη έκδοση, όροι που συχνά συγχέονται, και παρουσιάζονται συνοπτικά η ζωή και το έργο του Φιλή, ενός πολυγραφότατου ποιητή της εποχής των Παλαιολόγων, καθώς και το ρητορικό είδος της έκφρασης.

Στο επίκεντρο βρίσκεται η κωδικοποίηση του έμμετρου κειμένου με το πρότυπο Text Encoding Initiative (TEI) και η σύνδεσή του με τη νεοελληνική απόδοση, τις μικρογραφίες του κώδικα 1199 της μονής Βατοπεδίου και αποσπάσματα από το μυθιστόρημα Τὰ καθ’ Ὑσμίνην καὶ Ὑσμινίαν του Ευστάθιου ή Ευμάθιου Μακρεμβολίτη. Μέσα από τις προαναφερθείσες διασυνδέσεις επιχειρείται τόσο η μερική «ανασύνθεση» του περιγραφομένου έργου τέχνης, εφόσον η έκφραση φαίνεται ότι δεν συνδέεται με κάποιο συγκεκριμένο, αλλά με μία ομάδα παρόμοιων συνθέσεων με κοινούς τόπους και μοτίβα, όσο και η ανάδειξη μίας μακραίωνης εικαστικής και λογοτεχνικής παράδοσης των Βυζαντινών.

Παράλληλα, εξετάζεται η χρήση του μοντέλου τεχνητής νοημοσύνης Gemini ως υποστηρικτικού εργαλείου για την εμφάνιση του TEI-XML αρχείου στον φυλλομετρητή μέσω XSLT. Η εν λόγω διαδικασία αποτιμάται κριτικά, με έμφαση στις δυνατότητες του εργαλείου, αλλά και στα σφάλματα ή τους

περιορισμούς που εντοπίστηκαν στον παραγόμενο κώδικα. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στις διορθώσεις και προσαρμογές που απαιτήθηκαν, προκειμένου το τελικό αποτέλεσμα να ανταποκρίνεται στους στόχους της ψηφιακής έκδοσης. Τέλος, το εγχείρημα εντάσσεται στη συζήτηση για την περιορισμένη παρουσία ψηφιακών εκδόσεων βυζαντινών κειμένων στον ηλεκτρονικό κατάλογο A Catalog of Digital Scholarly Editions του Patrick Sahle και τους πιθανούς λόγους αυτής της υστέρησης.

Συναισθηματικές κοινότητες σε περιόδους κρίσης: Η περίπτωση της Χρονογραφίας του Θεοφάνη του Ομολογητή

Άρτεμις Λαγού, Υποψήφια Διδάκτωρ

Τμήμα Φιλολογίας (Πανεπιστήμιο Πατρών)

artemislagou20@gmail.com

Η Χρονογραφία του Θεοφάνη του Ομολογητή καταδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο τα συλλογικά συναισθήματα διαμορφώνουν ενεργά τις αντιδράσεις των κοινοτήτων και επηρεάζουν την ιστορική εξέλιξη σε περιόδους κρίσης στο Βυζάντιο. Η παρούσα ανακοίνωση εξετάζει τις συναισθηματικές κοινότητες στο έργο, το οποίο καλύπτει την περίοδο από την ενθρόνιση του Διοκλητιανού το 284 μ.Χ. έως την πτώση του αυτοκράτορα Μιχαήλ Α΄ το 813. Γραμμένη από εικονοφιλική σκοπιά, η Χρονογραφία διασώζει σημαντικές αφηγήσεις για γεγονότα όπως η Στάση του Νίκα, οι αραβικές κατακτήσεις και η εικονομαχική έριδα. Αξιοποιώντας την έννοια των «συναισθηματικών κοινοτήτων» της Barbara Rosenwein, η μελέτη διερευνά τον τρόπο με τον οποίο τα συλλογικά συναισθήματα λειτουργούν ως ερμηνευτικά εργαλεία σε πολιτικές και θρησκευτικές κρίσεις. Ομάδες όπως οι Βυζαντινοί και οι «Άλλοι» (Πέρσες, Άραβες, Βούλγαροι, Εβραίοι), οι θρησκευτικές παρατάξεις (εικονολάτρες, εικονομάχοι, αιρετικοί), καθώς και οι αστικές και στρατιωτικές συλλογικότητες (στρατιώτες, δήμοι), εμφανίζουν διαφορετικούς τρόπους βίωσης και έκφρασης των συναισθημάτων, τα οποία διαμορφώνουν τόσο τη δράση όσο και την πρόσληψη των γεγονότων.

Η ανακοίνωση επιχειρεί να απαντήσει στα ακόλουθα ερωτήματα:

α) Πώς επηρεάζουν τα συλλογικά συναισθήματα την εξέλιξη των γεγονότων στη Χρονογραφία;

β) Με ποιους τρόπους αντανακλούν ή αμφισβητούν τα αυτοκρατορικά συναισθηματικά καθεστώτα;

γ) Πώς μετασχηματίζει η αφήγηση του Θεοφάνη τις κρίσεις σε ηθικό και θεολογικό σχόλιο;

Μέσα από μία φιλολογική ανάγνωση, καθοδηγούμενη από τη σύγχρονη θεωρία των συναισθημάτων, υποστηρίζεται ότι το συναίσθημα αναδεικνύεται σε δομική αρχή της ιστοριογραφίας, καθώς η σταθερότητα ή, αντιθέτως, η επικινδυνότητα της αυτοκρατορίας αντανακλάται στις συναισθηματικές κοινότητες που τη συγκροτούν.

Παρατηρήσεις για τη χειρόγραφη παράδοση του Βίου του Οσίου Παύλου του Νέου

Κωνσταντίνος Λιόλιος, Υποψήφιος Διδάκτωρ

Τμήμα Φιλολογίας (Πανεπιστήμιο Πατρών)

kliolios89@gmail.com

Η προτεινόμενη ανακοίνωση έχει ως θέμα την παρουσίαση της χειρόγραφης παράδοσης του Βίου του Οσίου Παύλου του Νέου (BHG 1474) ο οποίος ασκήτευσε στο όρος Λάτρος, με έμφαση στους κώδικες των αθωνικών μονών. Η έρευνα βασίζεται στη συγκριτική εξέταση των κωδικολογικών και παλαιογραφικών χαρακτηριστικών των χειρογράφων και αποσκοπεί στην κατανόηση της σύνδεσής τους μέσω της κοινής κειμενικής παράδοσης ή/και των κοινών προτύπων συγκρότησης του περιεχομένου τους. Επιπρόσθετα, εξετάζεται η θέση των συγκεκριμένων χειρογράφων στο σύνολο της χειρόγραφης παράδοσης του Βίου.

Ο Βίος του Οσίου Παύλου, συνταγμένος λίγο μετά την κοίμησή του από ανώνυμο συγγραφέα, αποτελεί εξαιρετικό δείγμα της βυζαντινής αγιολογικής παράδοσης, ενώ συνιστά την σημαντικότερη πηγή πληροφοριών για την ιστορία του μοναστικού κέντρου του Λάτρους. Σώζεται σε τουλάχιστον 20 χειρόγραφους κώδικες, που χρονολογούνται από τον 11ο ως τον 17οαιώνα. Τέσσερις από αυτούς φυλάσσονται σε βιβλιοθήκες του Αγίου Όρους και ειδικότερα των Μονών Βατοπεδίου, Δοχειαρίου και Μεγίστης Λαύρας, ενώ ένας ακόμη βατοπεδινός κώδικας διασώζει μία συναξαριακή σύνοψη του Βίου. Παρά τη σημασία τους για την ιστορία της μετάδοσης του κειμένου, οι αγιορειτικοί κώδικες δεν έχουν αποτελέσει μέχρι σήμερα αντικείμενο συστηματικής μελέτης ούτε έχουν αξιοποιηθεί, στο σύνολό τους ή μεμονωμένα, στις παλαιότερες εκδόσεις του Βίου.

Η ανακοίνωση παρουσιάζει τα πρώτα αποτελέσματα της έρευνας για τη θέση των αθωνικών χειρογράφων στη συνολική παράδοση του έργου και συμβάλλει στην ανασυγκρότηση της ιστορίας μετάδοσης του κειμένου, με σκοπό τη νέα κριτική έκδοσή του. Η συγκεκριμένη μελέτη πραγματοποιείται στο πλαίσιο εκπόνησης διδακτορικής διατριβής στο Τμήμα Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών, με θέμα: «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Παύλου τοῦ Νέου τοῦ ἐν τῷ Λάτρῳ (BHG 1474): Εισαγωγή – Κριτική έκδοση – Μετάφραση – Σχολιασμός».

Η ιατρική γνώση ως θέμα της μεσοβυζαντινής επιστολογραφίας: επιστολές προς γιατρούς

Ειρήνη – Σοφία Μωραΐτη, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια

Τμήμα Φιλολογίας (Πανεπιστήμιο Πατρών)

eirinimwr@gmail.com

Στη βυζαντινή επιστολογραφία αποτυπώνονται όχι μόνο πτυχές της κοινωνικής και πνευματικής ζωής, αλλά και ποικίλες μορφές εξειδικευμένης γνώσης. Ανάμεσα σε αυτές, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ιατρική γνώση, όπως αυτή αναδύεται ειδικά στις επιστολές που απευθύνονται σε γιατρούς. Τα κείμενα αυτά, πέρα από την επικοινωνιακή τους λειτουργία, συνιστούν πολύτιμες μαρτυρίες για τον τρόπο με τον οποίο ο ιατρικός λόγος ενσωματώνεται στις επιστολές και μετατρέπεται σε μοτίβο αντίστοιχο με τις συμβάσεις του γραμματειακού είδους.

Στην επικείμενη ανακοίνωση θα εξεταστεί ένα επιλεγμένο σώμα βυζαντινών επιστολών προς γιατρούς, οι οποίες χρονολογούνται από τον 9ο έως και τον 11ο αιώνα. Συγκεκριμένα, θα διερευνηθούν η παρουσία και η λειτουργία των ιατρικών τους αναφορών, με έμφαση στη χρήση ιατρικής ορολογίας (όπου υφίσταται), στην περιγραφή της ασθένειας και των θεραπευτικών πρακτικών, καθώς και στη μεταξύ σύνδεση των εν λόγω αναφορών με την προσωπική σχέση αποστολέα και παραλήπτη. Σε μικρότερη κλίμακα, θα σχολιαστεί επίσης κατά πόσο οι επιστολές αυτές αντανακλούν στοιχεία της λόγιας ιατρικής παράδοσης ή της βιωματικής εμπειρίας της νόσου. Μέσα από αυτή τη προσέγγιση η ανακοίνωση φιλοδοξεί να καταδείξει ότι οι βυζαντινές επιστολές προς γιατρούς αξίζει να μελετηθούν όχι μόνο ως τεκμήρια της ιδιωτικής επικοινωνίας, αλλά και ως φορείς μετάδοσης της ιατρικής γνώσης.

Η μετάφραση του *Μαρτυρίου* της αγίας Μυρώπης στο *Νέον Λειμωνάριον* (*BHG* 2283). Συμβολή στις μεταβυζαντινές μεταφράσεις αγιολογικών κειμένων

Μαρία – Ελένη Αλεξιάδη, Υποψήφια Διδάκτωρ

Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης (Πανεπιστήμιο Κρήτης)

alexiadi.marialena@gmail.com

Στην Αγιολογία ο όρος *μετάφρασις* περιγράφει τη διαδικασία, κατά την οποία παλαιότερα αγιολογικά κείμενα συγγράφονταν εκ νέου με την παράλληλη αναπροσαρμογή της γλώσσας και του ύφους του αρχικού κειμένου. Η παραγωγή των βυζαντινών μεταφράσεων αγιολογικών κειμένων υπήρξε πλούσια και συνεχίστηκε κατά τους μεταβυζαντινούς χρόνους από τον 16ο αι. και ύστερα. Μερικά από τα πιο έξοχα παραδείγματα μεταβυζαντινών αγιολογικών μεταφράσεων περιέχονται στο *Νέον Λειμωνάριον*. Εκδιδόμενη στη Βενετία το 1819 η υμναγιολογική αυτή συλλογή περιλαμβάνει *Μαρτύρια*, *Βίους* και

Θαύματα σύγχρονων και παλαιών αγίων, συγγεγραμμένων κατά κύριο λόγο από τους αγίους Μακάριο Νοταρά, Αθανάσιο Πάριο και Νικηφόρο Χίο. Από τα 43 αγιολογικά κείμενα που περιέχει συνολικά, τα 25 αποτελούν μεταφράσεις παλαιών *Μαρτυρίων* και *Βίων* στη δημώδη γλώσσα, τη λεγόμενη *ελληνική κοινή*. Στην ανακοίνωσή μας θα θέσουμε υπό εξέταση μία εξ αυτών. Πρόκειται για τη μετάφραση του *Μαρτυρίου* της αγίας Μυρώπης (*BHG* 2283), η οποία αθλήθηκε στη Χίο κατά τα μέσα του 3ου αι. Μέσα από την παραβολή του μεταφραστικού κειμένου με το αρχικό, θα αναλύσουμε τη μέθοδο που ακολούθησε ο ανώνυμος μεταφραστής του *Μαρτυρίου*. Με τον τρόπο αυτό, θα εξετάσουμε την πρακτική της μεταβυζαντινής μετάφρασης των αγιολογικών κειμένων στο *Νέον Λειμωνάριον* επιδιώκοντας να ρίξουμε φως σε ένα ερευνητικό πεδίο – εκείνο των μεταβυζαντινών αγιολογικών μεταφράσεων – το οποίο δεν έχει μελετηθεί επαρκώς μέχρι στιγμής.

Miracles as Narrative Strategy in Socrates Scholasticus (Αφηγήσεις θαυμάτων ως ιστοριογραφική στρατηγική στον Σωκράτη Σχολαστικό)

Emmanouil V. Ploumis, Μεταπτυχιακός Φοιτητής

Faculty of Theology and Religious Studies KU Leuven (Καθολικό Πανεπιστήμιο Λουβαίνης, Βελγίου)

emmanouil.ploumis@student.kuleuven.be

Miracles constitute a fundamental feature of religious systems, and Christian tradition is no exception. Byzantine literature preserves miraculous episodes across a wide range of genres, from political rhetoric to ecclesiastical historiography. Modern scholarship, however, often downplays their significance, treating them as marginal or merely symbolic due to contemporary scepticism toward the supernatural. This paper proposes a shift in perspective: instead of attempting to reconstruct the lived experience of miracles, it focuses on their narrative representation. Such an approach allows for a more precise and observable analysis while acknowledging the social reality and cultural impact that miraculous experiences held for late antique communities.

Applying this methodological lens to the fifth-century *Church History* of Sokrates Scholasticus, the paper examines how miraculous narratives function within the historian's broader interpretive framework. I argue that Sokrates deploys miracles not as simple propaganda but as narrative devices that articulate and reinforce Theodosian Christianity, the form of Christian identity promoted by the Theodosian dynasty. By analysing the placement, tone, and rhetorical function of these episodes, the study demonstrates how Sokrates uses miraculous narratives to shape historical meaning and to position his work within the ideological currents of his time.

This approach highlights the value of miracle stories as historiographical tools and contributes to a more nuanced understanding of how late antique authors constructed Christian identity through narrative.

Η τάξη του σώματος, η τάξη του κόσμου: η θεωρία των τεσσάρων χυμών ως ερμηνευτικός κώδικας στο ύστερο Βυζάντιο (13ος-15ος αι.)

Πάνος Δ. Μακρής, Υποψήφιος Διδάκτωρ

Τμήμα Ιστορίας και Ψηφιακών Ανθρωπιστικών Σπουδών (Ιόνιο Πανεπιστήμιο)

panosmakris93@yahoo.com

Η ανακοίνωση εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο η ιπποκρατική – και εν συνεχεία γαληνική – θεωρία των τεσσάρων χυμών υπερβαίνει, κατά την υστεροβυζαντινή περίοδο (13ος-15ος αι.), τα όρια της αμιγώς ιατρικής γνώσης και μετασχηματίζεται σε ερμηνευτικό κώδικα για την κατανόηση του ανθρώπου, της κοινωνίας, της ιστορίας. Αντί να περιορίζονται στη διάγνωση και τη θεραπεία της νόσου, η σωματική φυσιολογία και η θεωρία των κράσεων λειτουργούν ως γνωστικά πρότυπα, μέσω των οποίων οι βυζαντινοί συγγραφείς οργανώνουν και νοηματοδοτούν ποικίλες όψεις της πραγματικότητας.

Μέσα από αντιπροσωπευτικά κείμενα της παλαιολόγειας γραμματείας αναδεικνύεται η μετάβαση από την ιατρική περιγραφή στη μεταφορική και ερμηνευτική χρήση της χυμικής θεωρίας. Η ευκρασία και οι χυμικές ανισορροπίες δεν αποτελούν μόνο όρους κατανόησης της ψυχοσωματικής κατάστασης του ατόμου, αλλά και εργαλεία ερμηνείας της συμπεριφοράς των έμβιων όντων, της πολιτικής εξουσίας και της ιστορικής εξέλιξης. Συγκεκριμένα, η ισορροπία των χυμών αναγορεύεται σε σύμβολο εύρυθμης διακυβέρνησης, ενώ οι εκτροπές τους προσφέρουν ένα εύχρηστο λεξιλόγιο για τη συλλογική κρίση και τις κοινωνικές δυσλειτουργίες.

Συμπερασματικά, υποστηρίζεται ότι το ιπποκρατικό-γαληνικό μοντέλο δεν αποτελεί απλώς ένα κληρονομημένο ιατρικό σύστημα, αλλά έναν ευρύτερο γνωστικό και πολιτισμικό κώδικα, ο οποίος επιτρέπει στους υστεροβυζαντινούς λογίους να συσχετίσουν το σώμα με την ηθική, την κοινωνική ιεραρχία και την πολιτική τάξη. Το σώμα αναδεικνύεται έτσι σε μικρόκοσμο, του οποίου η εσωτερική ισορροπία αντανακλά την τάξη του κόσμου, αποκαλύπτοντας τη βαθιά διείσδυση της ιατρικής σκέψης στη διαμόρφωση της βυζαντινής κοσμοαντίληψης.

Η εικόνα του αυτοκράτορα στο έργο «Βίος Μεγάλου Κωνσταντίνου» του Ευσεβίου Καισαρείας

Ιωάννης Φουντούλης, Μεταπτυχιακός Φοιτητής

Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας και Χριστιανικού Πολιτισμού (Α.Π.Θ.)

ifountoe@past.auth.gr

Το έργο Βίος Μεγάλου Κωνσταντίνου του Ευσεβίου Καισαρείας αποτελεί μία από τις σημαντικότερες πρωτογενείς πηγές για τη μελέτη της προσωπικότητας και της θρησκευτικής πολιτικής του πρώτου χριστιανού αυτοκράτορα, ενώ παράλληλα συνιστά χαρακτηριστικό δείγμα της διαμόρφωσης της πρώιμης χριστιανικής πολιτικής θεολογίας. Η παρούσα ανακοίνωση εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο ο Ευσέβιος συγκροτεί την εικόνα του Κωνσταντίνου, αναδεικνύοντάς τον όχι απλώς ως επιτυχημένο πολιτικό ηγέτη, αλλά ως θεόθεν εκλεγμένο μονάρχη και όργανο της θείας πρόνοιας για την επικράτηση του χριστιανισμού στη ρωμαϊκή οικουμένη.

Μέσα από την φιλολογική και ιστορικοθεολογική ανάλυση του έργου διερευνώνται οι αφηγηματικές μέθοδοι και το θεολογικό υπόβαθρο που αξιοποιεί ο Ευσέβιος για τη νομιμοποίηση της αυτοκρατορικής εξουσίας. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στη χρήση βιβλικών προτύπων, όπως η παρουσίαση του Κωνσταντίνου ως «νέου Μωυσή», στη σημασία του οράματος του Σταυρού και του χριστογράμματος, καθώς και στη σύνδεση της πολιτικής επιτυχίας του αυτοκράτορα με τη θεία ανταμοιβή και την πρόνοια. Παράλληλα, αναλύεται ο τρόπος με τον οποίο ο συγγραφέας μετασχηματίζει το ιστορικό γεγονός σε θεολογική αφήγηση, συνδέοντας την ιστορία της αυτοκρατορίας με την ιστορία της Εκκλησίας.

Υποστηρίζεται ότι ο Βίος υπερβαίνει τα όρια μιας συμβατικής βιογραφίας ή ενός εγκωμιαστικού λόγου και λειτουργεί ως κείμενο πολιτικής θεολογίας, το οποίο θεμελιώνει ένα νέο πρότυπο χριστιανού ηγεμόνα και επαναπροσδιορίζει τη σχέση Εκκλησίας και Πολιτείας κατά τον 4ο αιώνα. Η μελέτη αναδεικνύει ότι η ευσεβιανή εικόνα του Κωνσταντίνου άσκησε καθοριστική επίδραση στη διαμόρφωση της βυζαντινής αντίληψης περί αυτοκρατορικής εξουσίας και συνέβαλε στη συγκρότηση της ιδεολογίας της χριστιανικής βασιλείας.

Plague and Fractured Faith: Competing Religious Narratives During the Justinian Epidemic (e-poster)

Alexander Zafirovski, Μεταπτυχιακός Φοιτητής

Department of History (Saint Cyril and Methodius Faculty of Philosophy)

alekzaf-10@hotmail.com

Considering the conditions and causes in which the recent pandemic emerged, many theorists and historians alike have asked themselves how people in the past formed different views regarding

pandemics, and to what extent these views shaped state policy. The Justinianic Plague, which to a greater or lesser extent wrought unprecedented devastation upon the Byzantine Empire from 540 to 750, is a case in point. During these events, priests and chroniclers alike offered their own theories about where the plague had come from and for what reasons it had appeared at that particular time.

By analyzing primary sources such as Procopius of Caesarea with his „History of the Wars“, who gives us explanations of the plague from a human perspective; John of Ephesus with his work „Ecclesiastical History“ and the „Lives of the Eastern Saints“, which gives us a detailed account of how Orthodox clergy interpreted the plague and Evagrius Scholasticus with his similarly titled „Ecclesiastical History“, which gives us an account of how the Monophysites interpreted the plague; as well as Gregory of Tours with his „History of the Franks“, which presents his own view of the plague.

In this paper I will attempt to present all the interested parties who, exploiting the vulnerability created by the material and psychological consequences of the Justinianic Plague, sought in some way, through their interpretations, to use it as a "cold" weapon in the struggle between different theological understandings.

Reinventing Byzantium: The Tomb of Pius IX and Papal Sovereignty in Post-Unification Italy

Jimena Abáigar de Villegas, Υποψήφια Διδάκτωρ

Dipartimento di Scienze religiose & Humanidades y Ciencias de la Comunicación (Università Cattolica del Sacro Cuore & Universidad San Pablo CEU)

j.abaigar@usp.ceu.es

In post-Unification Italy, the language of martyrdom became a crucial means of legitimising political authority and historical continuity. The Tomb of Pius IX at San Lorenzo fuori le Mura reinvented Byzantine forms through a close integrative programme of architecture, mosaics, metalwork, and especially the decorative arts to create an environment that called for piety to reinforce Catholic supranational authority after Italian Unification and the loss of the Papal States.

The enhancement of Pius IX’s funerary monument originated in the international fundraising campaign launched in 1882 by Giovanni Acquaderni, leader of Azione Cattolica, who transformed the pope’s modest wish for burial into a monument addressing the universal Catholic community as a collective act of piety and redemption. The Pontificia Commissione di Archeologia Sacra and Giovanni Battista de Rossi advised it should follow the stile bizantino to commemorate the last Pope-King as a martyr who embodied papal continuity and the origins of Christian Rome.

The project was entrusted to the architect Raffaelle Cattaneo, who echoed Camillo Boito's neo-medieval theory where new styles should emerge through the study and creative reinterpretation of historical ornament rather than its replication. Thus, Cattaneo developed a "modern" Byzantine style grounded in the comparative study of Byzantine forms and iconography. Through archival and unpublished documentation, combined with formalist and iconographic methodology, patronage, and reception history, I argue the tomb reveals how the visual prestige of Byzantium and its association with imperial Christianity and timeless authority were strategically deployed to construct papal legitimacy and historical continuity in post-Unification Italy.

Traditions about Apostles' Work in Illyricum in Byzantine Literature from 4th to 10th Century

Aleksandar Tasic, Υποψήφιος Διδάκτωρ

Τμήμα Θεολογίας (Α.Π.Θ.)

aleksandar.tasic@tutamail.com

From the very beginnings of Christianity, the Apostles were recognized as a group of paramount importance for the Church. Yet, apart from the Apostle Paul and, to a lesser extent, Peter, the Holy Scriptures provide very little information about their lives after Christ's Ascension. Over time, Christian writers sought to record traditions concerning the lives and missionary journeys of the Apostles, aiming either to preserve the information known to them or to fill the "gaps" in ecclesiastical history and satisfy the curiosity of their fellow Christians. As interest in the apostolic origins of local Christian communities grew, associating the foundation of a particular church with the name of one of the Apostles became increasingly significant for the self-understanding of Christians and enhanced the prestige of their cities. Within this context, beginning in the fourth century, Byzantine authors preserved accounts of the earliest history of Christianity in a region that, although important, remained overshadowed by the dynamic developments taking place elsewhere in the Roman Empire—Illyricum. This administrative region, which produced such prominent figures as Constantine the Great, Diocletian, and Justinian I, occupies its own place in the works of Byzantine authors dealing with the apostolic age.

The aim of this paper is to examine the treatment of the Apostles' presence in Illyricum by Byzantine authors from Eusebius of Caesarea to Constantine VII Porphyrogenitus, to analyze the manner in which they present this subject, and to assess how their accounts relate to the information concerning Illyricum preserved in the New Testament.

The Nature of the Textual Relation between Synekdemos of Hierokles and De Thematibus of Constantine VII: Textual Transmission and Direct Dependence.

Aya Abdelaty Abdelaty Elsaied El Emam, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια

Department of History (Masoura University)

ayaabdelaty@mans.edu.eg

This study reflects the problematic textual relationship between the Synekdemos of Hierokles and the De Thematibus, which ascribed to Emperor Constantine VII Porphyrogenitus, where Hierokles is consider as sources.

The study raises several questions in an attempt to address them:

First: If Constantine cited Hierokles in his book, does this mean he relied on the text directly?

Second: If Constantine truly had an available copy of Hierokles' text, to what extent did he depend on it in compiling his material?

Third: If Constantine relied heavily on Hierokles, was he able to manipulate the 6th century historical and administrative information to fit the administrative and geographical changes of the 10th century? Or did he merely quote the available material without the capacity to critically engage with it?

Therefore, this study attempts to answer these questions by examining the text, comparing and analyzing the similarities and differences between works, and tracing Constantine's methodology in transmitting and compiling the text.

This approach will guide us toward hypothesizing whether Hierokles was indeed a primary, direct source for Constantine or merely a secondary one. Furthermore, it will illuminate the nature of Constantine's engagement with the information available to him whether it was a matter of uncritical, mindless copying, or if he selectively transmitted data that aligned with the objectives of his encyclopedic project.

Η Αντιμετώπιση του Μανιχαϊσμού από το βυζαντινό κράτος

Δημήτριος Μπουτσικάρης, Μεταπτυχιακός Φοιτητής

Τμήμα Φιλολογίας (ΕΚΠΑ)

jimbtskrs@gmail.com

Η παρουσίαση εξετάζει τη συστηματική κρατική καταστολή του Μανιχαϊσμού από την ύστερη ρωμαϊκή αρχαιότητα έως τη βυζαντινή περίοδο, εστιάζοντας τόσο στο νομοθετικό πλαίσιο όσο και στις ιστορικές μαρτυρίες. Η ραγδαία εξάπλωση της συγκεκριμένης δυιστικής θρησκείας προκάλεσε την άμεση αντίδραση της πολιτείας, με αφετηρία το διάταγμα του Διοκλητιανού το 297 μ.Χ., το οποίο αντιμετώπισε το κίνημα ως περσική απειλή, επιβάλλοντας τη θανατική ποινή και τη δήμευση περιουσιών.

Με την επικράτηση του Χριστιανισμού, η δίωξη απέκτησε δογματικό έρεισμα. Νομοθετικές διατάξεις αυτοκρατόρων, όπως του Θεοδοσίου Α' και του Θεοδοσίου Β', αποστέρησαν πλήρως τα πολιτικά και κληρονομικά δικαιώματα των Μανιχαίων. Η αυστηρότητα του κρατικού μηχανισμού κορυφώθηκε επί Ιουστινιανού Α', ο οποίος ανήγαγε τη μανιχαϊκή πίστη σε δημόσιο έγκλημα τιμωρούμενο με θάνατο και οργάνωσε τη συστηματική καταστροφή των ιερών τους κειμένων. Πηγές της εποχής, όπως η Χρονογραφία του Ιωάννη Μαλάλα, μαρτυρούν εκτελέσεις επιφανών προσώπων στην Κωνσταντινούπολη.

Παράλληλα με την ανάλυση της ιουστινιάνειας νομοθεσίας, η έρευνα αντλεί πολύτιμα στοιχεία από σπάνια παπυρολογικά και φιλολογικά κατάλοιπα, όπως ο Μανιχαϊστικός Κώδικας της Κολωνίας. Η μελέτη αυτού του ελληνόφωνου λογοτεχνικού μνημείου αποκαλύπτει την ιεραποστολική δυναμική του Μανιχαϊσμού και ερμηνεύει τους λόγους για τους οποίους η κεντρική εξουσία τον θεώρησε μείζονα κίνδυνο. Συμπερασματικά, αναδεικνύεται η αδιάρρηκτη σύμπλευση κράτους και εκκλησίας για την εξάλειψη της αίρεσης, η οποία, παρά τις διώξεις, επιβίωσε στη σκιά, επηρεάζοντας μεταγενέστερα αιρετικά ρεύματα της βυζαντινής επικράτειας.

Η μορφή του πατέρα στον βίο του Νίκωνος του Μετανοείτε

Μαρίνα Καρδάση, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια

Τμήμα Φιλολογίας (Πανεπιστήμιο Πατρών)

up1072119@ac.upatras.gr

Η οικογένεια και οι δεσμοί που αναπτύσσονται μεταξύ των μελών της είναι ένα θέμα που απασχολεί την κοινωνία διαχρονικά. Στην παρούσα ανακοίνωση θα εξεταστεί ο ρόλος του πατέρα στον βίο του Νίκωνος του Μετανοείτε. Στον συγκεκριμένο Βίο η φιγούρα του πατέρα ενσαρκώνεται από δύο διαφορετικές προσωπικότητες. Η πρώτη δεν είναι άλλη από τον βιολογικό πατέρα του Νίκωνος. Η δεύτερη αποτυπώνεται στο πρόσωπο του ηγουμένου της Μονής, όπου κατέφυγε ο Νίκων. Στις δύο αυτές προσωπικότητες εντοπίζονται δύο διαφορετικοί τρόποι σκέψης και συμπεριφοράς. Στην περίπτωση του βιολογικού πατέρα αντικατοπτρίζεται η εγκόσμια ζωή και όλα τα υλικά αγαθά που αντιπροσωπεύουν κάθε τι φθαρτό και πρόσκαιρο, τα οποία ο άγιος επιλέγει να εγκαταλείψει. Στο πρόσωπο του ηγουμένου,

ο οποίος έχει επωμιστεί τον ρόλο του πνευματικού πατέρα, ο Νίκων βλέπει την αποδοχή και τη στήριξη στον καινούργιο τρόπο ζωής που επιθυμεί ν' ακολουθήσει. Η διαφοροποίηση αυτών των δύο πατρικών μορφών έγκειται στον διαφορετικό τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν τον κόσμο, στις αντιλήψεις και στα ιδανικά που πρεσβεύουν, αλλά και στη σχέση τους με τον Νίκωνα. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η παρούσα ανακοίνωση επιχειρεί να απαντήσει στα τρία ακόλουθα ερωτήματα: Πρώτον, τι είδους σχέση έχει ο Νίκων με τον βιολογικό πατέρα; Δεύτερον, ποια είναι η διαδικασία μέσα από την οποίο ο ηγούμενος υποκαθιστά τον βιολογικό πατέρα του Νίκωνος; Τέλος, πώς διαχειρίζεται ο καθένας την απομάκρυνση του Νίκωνος;

Επιστολές και Χρονογραφία του Μιχαήλ Ψελλού: δύο όψεις της ίδιας συγγραφικής παραγωγής ενός λόγιου του ενδέκατου αιώνα

Βασιλική – Διονυσία Τριανταφύλλου, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια

Τμήμα Φιλολογίας (Πανεπιστήμιο Πατρών)

up1072078@ac.upatras.gr

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τη σχέση ανάμεσα στο επιστολικό και ιστοριογραφικό έργο του Μιχαήλ Ψελλού, και πιο συγκεκριμένα τη Χρονογραφία του, προκειμένου να διερευνηθεί κατά πόσον τα δύο αυτά έργα παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά, παρά της σαφείς ειδολογικές και λειτουργικές της διαφοροποιήσεις. Το ενδιαφέρον εστιάζεται συγκεκριμένα της τρόπους αυτοπροβολής και αυτοπαρουσίασης του Ψελλού, στην κατασκευή της εικόνας ιστορικών προσώπων και εν γένει στην ιδεολογία του συγγραφέα της αυτή αποτυπώνεται στα δύο έργα. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον τρόπο με τον οποίο ο λόγιος προσαρμόζει τα λεγόμενά του της απαιτήσεις του εκάστοτε γραμματειακού είδους αλλά και στο πώς οι εκάστοτε πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες επηρεάζουν τη στάση του απέναντι στα τεκταινόμενα. Μέσα από τη συγκριτική ανάγνωση των επιστολών και της Χρονογραφίας επιβεβαιώνεται για άλλη μία φορά η διαπίστωση ότι η επιστολογραφία και η ιστοριογραφία δεν λειτουργούν ως απομονωμένα γραμματειακά είδη, αλλά ως αλληλοσυμπληρούμενα μέσα έκφρασης της συγγραφέα, ο οποίος μέσα από δύο διαφορετικούς συγγραφικούς δρόμους, διαμορφώνει τη δημόσια εικόνα του, παρεμβαίνει της πολιτικές εξελίξεις και συγκροτεί τη δική του εκδοχή της ιστορικής πραγματικότητας.

Η επισκόπηση των πρωτοβυζαντινών πηγών για τον βίο του Αγίου Κυπριανού

Ανθία-Ηλιάνα Κοτσώρη, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια

Τμήμα Φιλολογίας (Πανεπιστήμιο Πατρών)

up1084410@ac.upatras.gr

Αντικείμενο αυτής της εισήγησης αποτελεί η εξέταση των πρωτοβυζαντινών πηγών για τον βίο του αγίου Κυπριανού της Αντιόχειας, οι οποίες συγκροτούνται κυρίως από τρία θεμελιώδη ελληνικά κείμενα του β΄ μισού του 4 ου αιώνα. Τα τρία κείμενα είναι η Μετάνοια, η Μεταστροφή και το Μαρτύριο. Τα έργα αυτά, γραμμένα από διαφορετικούς συγγραφείς, διαμόρφωσαν τον πυρήνα της αγιολογικής παράδοσης, εξιστορώντας τη ζωή του ως πανίσχυρου ειδωλολάτρη μάγου στην Αντιόχεια, τη μεταστροφή του στον χριστιανισμό μετά την αποτυχία των δαιμόνων του μπροστά στο σημείο σταυρού της αγίας Ιουστίνης, καθώς και τον αποκεφαλισμό του επί Διοκλητιανού.

Παράλληλα, κομβική πρώιμη πηγή αποτελεί ο πανηγυρικός λόγος του Γρηγορίου Ναζιανζηνού, ο οποίος εγκωμίασε τον άγιο στην Κωνσταντινούπολη, ενισχύοντας ωστόσο τη βιογραφική σύμφυση των δύο ομώνυμων αγίων, καθώς οι πηγές για τον άγιο Κυπριανό της Αντιόχειας συγχέονταν με τη λογοτεχνική παραγωγή γύρω από τον Κυπριανό της Καρχηδόνας. Κατά τον 5 ο αιώνα, η αυτοκράτειρα Αιλία Ευδοκία σύνταξε την ιστορία αυτή σε ένα έμμετρο επικό έργο, προσδίδοντας λογοτεχνική αίγλη στον βιογραφικό κύκλο του αγίου. Σκοπός, λοιπόν της εισήγησης είναι η ανάδειξη αυτών των πηγών και ο τρόπος με τον οποίο συνέλαβαν στη διαμόρφωση της εικόνας του αγίου στην βυζαντινή παράδοση.

Πτυχές της γυναικείας παρουσίας στα επιγράμματα του Λεοντίου του Σχολαστικού

Ιωάννα Λουκοπούλου, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια

Τμήμα Φιλολογίας (Πανεπιστήμιο Πατρών)

lit3182@ac.upatras.gr

Οι αστικές απολαύσεις και τα ψυχαγωγικά θεάματα της πρωτεύουσας αποτελούν προσφιλές θεματικό πεδίο της επιγραμματικής παραγωγής του *Κύκλου τῶν Νέων Ἐπιγραμμάτων* (6ος αι.). Στο πλαίσιο αυτό, έξι επιγράμματα του Λεοντίου Σχολαστικού, ελάσσονος ποιητή του *Κύκλου,* αφιερώνονται στις εικόνες τεσσάρων γυναικείων μορφών, εκπροσώπων της χορευτικής Τέχνης. Αναλυτικότερα, στην εν λόγω ανακοίνωση εξετάζονται τα επιγράμματα υπ' αριθμόν XVI 283, XVI 284, XVI 285, XVI 286, XVI 287 και XVI 288 της *Παλατινής Ανθολογίας,* στα οποία παρουσιάζονται οι *όρχηστρίδες* Ροδόκλεια, Ανθούσα, Ελλαδία και «Λιβανία», με γνώμονα το περιεχόμενο, τη γλώσσα, το ύφος και τον τρόπο, με τον οποίο αποδίδεται η κάθε μορφή.

Η ανακοίνωση αποσκοπεί αφενός στην ανάδειξη των επιμέρους χαρακτηριστικών που συγκροτούν την εικόνα κάθε *ὀρχηστρίδος*, αφετέρου στην συγκριτική εξέταση των τεσσάρων μορφών, προκειμένου να διερευνηθεί ο βαθμός σύγκλισης ή απόκλισης της ποιητικής τους απόδοσης. Παράλληλα, εξετάζεται κατά πόσον οι γλωσσικές και υφολογικές επιλογές του Λεοντίου ενδέχεται να αντανακλούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε γυναικείας μορφής, συμβάλλοντας, με τον τρόπο αυτό, στη διαμόρφωση της δομής και του εν γένει χαρακτήρα του εκάστοτε επιγράμματος.

Μεταξύ Ανατολής και Δύσης: ο Μιχαήλ Λυγίζος και η διάσωση της Αρχαίας Ελληνικής γραμματείας

Δημήτρης Γούβης, Μεταπτυχιακός Φοιτητής

Τμήμα Φιλολογίας (Πανεπιστήμιο Πατρών)

up1072073@ac.upatras.gr

Στην παρούσα εργασία εξετάζουμε την αντιγραφική δραστηριότητα του Μιχαήλ Λυγίζου και τη συμβολή του στη διάδοση και τη διάσωση της αρχαίας ελληνικής γραμματείας. Καταγράφουμε τα χειρόγραφα στα οποία εντοπίζεται η γραφή του και παρουσιάζουμε τα έργα που αντέγραψε, με έμφαση στην αρχαία ελληνική γραμματεία, αλλά και στη χριστιανική και τη βυζαντινή γραμματεία. Παράλληλα, μελετούμε τα χαρακτηριστικά της γραφής του, τις σχέσεις του με άλλους λογίους και αντιγραφείς, καθώς και τις βιβλιοθήκες στις οποίες φυλάσσονται σήμερα οι κώδικες που συνδέονται με τη δραστηριότητά του. Τέλος, εξετάζουμε τη σημασία των χειρογράφων του για τη μελέτη και την έκδοση των έργων που διασώζουν, αναδεικνύοντας τον ρόλο του στη χειρόγραφη μετάδοση της ελληνικής γραμματείας κατά τον 15ο αιώνα.

Το φιλοσοφικό έργο του Νικηφόρου Χούμνου (ca. 1260-1327) και η χειρόγραφη παράδοση του: Forschungsgeschichte, Status quaestionis και μερικά νέα ευρήματα

Κωνσταντίνος Δουδούμης, Μεταπτυχιακός Φοιτητής

Τμήμα Φιλολογίας (Πανεπιστήμιο Πατρών)

up1071679@ac.upatras.gr

Ο Νικηφόρος Χούμνος (ca. 1260 - 16.1.1327) υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους λόγιους της πρώιμης παλαιολόγειας περιόδου. Το φιλοσοφικό του έργο, μολονότι δημιουργήθηκε εντός ενός ζωηρού περιβάλλοντος σε συνεχή διάλογο με τους σημαντικότερους συγχρόνους του στοχαστές, δεν έχει

λάβει μέχρι στιγμής ιδιαίτερη προσοχή από τους ερευνητές της βυζαντινής φιλοσοφικής γραμματείας. Η εν προκειμένω παρουσίαση, ταυτόχρονα μια έκθεση πορισμάτων αλλά και ερωτημάτων που χρήζουν περαιτέρω διερεύνησης, αποσκοπεί σε πρώτη φάση να παρουσιάσει την ιστορία της έρευνας γύρω από τις φιλοσοφικές πραγματείες του Χούμνου, και να επισημάνει τις σημαντικότερες συμβολές αλλά και τα βασικά της ελλείματα. Ορμώμενοι από αυτά τα κενά θα παρουσιάσουμε συνοπτικά τα ερωτήματα που παραμένουν αναπάντητα από την έως τώρα έρευνα, και θα δώσουμε την δική μας πρόταση ως προς τον τρόπο επίλυσής τους, θέτοντας πολλά από αυτά επί νέων βάσεων και προτείνοντας νέα μεθοδολογικά εργαλεία.

Σκοπός μας είναι η ανάδειξη τριών βασικών παραμέτρων: α) της επαναξιολόγησης της χειρόγραφης παράδοσης των πραγματειών, βασιζόμενοι σε νέα ευρήματα, β) της ιστορικής σημασίας του διανοητικού πλαισίου εντός του οποίου γράφτηκαν αυτά τα έργα, με έμφαση στην πρόσληψη των κειμένων τόσο από τους σύγχρονους όσο και από τους μεταγενέστερους συγγραφείς του Χούμνου, και γ) της πρόσληψης της προγενέστερης ελληνικής φιλοσοφικής παράδοσης από τον Χούμνο και της ακριβέστερης έρευνας των πηγών του.